

EMLÉKEZTETŐ

Az OKA második üléséről (2007. április 3, SZMM, Tükörterem)

Napirend előtt

- **Fazekas Károly** külföldi útja miatt **Csapó Benő** vezeti az OKA második ülését. Bejelenti, hogy az Országgyűlés költségvetési, pénzügyi és számvevőszéki bizottsága is jelölt két tagot a Kerekasztalba: **Nagyné Román Margitot**, a nyíregyházi TISZK vezetőjét és **Dr. Vasa Lászlót**, egyetemi adjunktust a Szent István Egyetemről. Továbbá **Andor Mihály nem tudja vállalni** a kerekasztal tagságát, a jelölő szervezete **Liskó Ilonát jelölte helyette**, aki az Oktatás Kutató és Fejlesztő Intézet oktatásszociológusa. Liskó Iona röviden bemutatkozik.
- **Az aktuális témához meghívott vendégek:** **Sziklai István** szociológus és szociálpolitikai szakértő az NFÜ-ből; **Odor Andrea** országos fővédőnő; **Csordás Ágnes**, a Magyar Védőnők Egyesületének elnöke; **Szomor Éva és Szilvási Léna** (Biztos kezdet program); **Kánnai Magdolna** a Szociális és Munkügyi Minisztérium küldöttje. Kánnai helyett **Katonáné Peer Erika** jött, aki a Szociális és Munkügyi Minisztérium Gyermekvédelmi Főosztály vezetője. Röviden bemutatkozik.
- **Az elnök ismertette a napirendet:** a mai téma **a kora gyermekkori nevelés**; felkért előadó **Herczog Mária**, aki 30 percben prezentálja az előzetesen kiküldött anyagot; a felkért hozzászóló **Révész Magda** 15 percben reflektálhat; **Sziklai István** 10 percben kommentálja az elhangzottakat. Ezt követi a vita.
- A jelenlévő tagok listáját tartalmazza az **1. melléklet**.

Herczog Mária előadása

- A gyerekeknek egy nagyon jelentős része szinte **behozhatatlan hátrányokat** szenved el mire iskolába kerül. Ezzel együtt elvész annak a lehetősége, hogy a későbbi korrekciók sikeresek legyenek.
- Az okok között a legfontosabbak **a családi deprivációk**, az alacsony jövedelem és a szülők alacsony iskolai végzettsége – melyet több nemzetközi kutatás is bizonyított. A jövedelem és az iskolázottság közvetlen hatása mellett azonban még fontosabbak azok **a szülői képességek, készségek**, melyet a gyereknevelés megkíván, valamint azok **az alapvető ismeretek**, melyek a gyerek fejlődési szükségleteinek kielégítéséhez kelljenek. Ebben a kisgyermekesek segítségre szorulnak.
- A segítő szakmákban foglalkoztatottak, a pedagógusok mellett a közgazdászok és a bankárok is felismerték, hogy a kora gyermekkori fejlesztés az egyik **legjobb befektetés**. Örömteli szemléletváltás figyelhető meg az utóbbi időben a döntéshozók részéről a tekintetben, hogy **a kisgyerekkori fejlesztés**, a kora gyerekkori nevelés, milyen **egyértelmű és világos összefüggést mutat a későbbi életesélyekkel**.
- **A gyermekjóléti ellátás megszervezése nem kielégítő ma Magyarországon.** Nagy különbségek mutatkoznak országszerte az egészségügyi és a gyermekjóléti ellátásokhoz való hozzáférésben és a szolgáltatás színvonalában egyaránt. Jellemzően **éppen azok esnek ki a rendszerből vagy azoknál nem kielégítő a szolgálat, akiknek a legnagyobb szükségük lenne rá.** Az egészségügyi és a gyermekjóléti ellátások fejlesztésére és munkájuk összehangolásával egységes információs rendszer kiépítésére lenne szükség, hogy a gyerekek fejlődése nyomon követhető legyen már egészen a születés pillanatától. **A korai állapotfelmérésnek egységesnek és hatékornak kell lennie.** Ebben a **védőnő-hálózat kiépítése kulcsfontosságú**, mely a családok felé szakszerű segítséget, az ellátó rendszer felé pedig hatékony információforrást jelentene.
- Ehhez mindenképp **előtt korszerű szakismeretek** kelljenek a védőnők és a társszakmák részéről egyaránt, emellett **világos szabályozás** (pl.: pontos adatvédelmi- és adatfelhasználási körülhatárolás) és természetesen **erőforrások**. A korai fejlesztés további meghatározó állomásai a bölcsődék és az óvodák, melyek nem kevesebb figyelmet érdemelnek. A brit mintára kidolgozott és 2003 őszén indított **„Biztos kezdet” kisgyerekkori programok** igyekezzenek a korai fejlesztés korszerű módszertanát megismertetni és elterjeszteni Magyarországon. A beszéd és a mozgás, a játékon keresztüli fejlesztése,

az érzelmi biztonság megteremtése valamint a szülői ismeretek és készségek fejlesztése az, ami ennek a programcsomagnak az alapvető célkitűzése.

- Az említetteken kívül nagyon fontos még **a gyerekek napközbeni ellátásának bővítése, a közvélemény tájékoztatása** (jó minőségű médiakampányok, szóróanyagok, ismeretterjesztő anyagok terjesztésével), **a nemzetközi gyakorlatban ismert és elismert könyvek** és tankönyvek lefordítása és közkinccsé tétele, **a szakember-képzés megújítása** (tananyag-fejlesztés, interdiszciplináris ismereteket, speciális szakirányok stb.).

Révész Magdolna hozzászólása

- **A gyermekvédelem** a '97-es gyermekvédelmi törvény értelmében **nem csak a veszélyeztetett és hátrányos helyzetű gyermekek iránti állami felelősséget jelenti, hanem a valamennyi gyermek iránt vállalt állami felelősséget.** Ilyen értelemben a napközbeni ellátás minden formája gyermekvédelmi intézménynek minősül, például a bölcsőde és az óvoda is. Ez az állami szemlélet jelentős változását mutatja.
- A gyermekvédelmi ellátásnak két ága van: a gyermekjóléti alapellátás és a gyermekvédelmi szakellátás (vagyis az állami gondoskodás, régebben állami gondozás). A gyermekvédelmi törvény bevezetése óta **az alapellátott gyerekek száma nő**, ami önmagában jó hír (mert nagyobb lefedettséget és szélesebb körű felderítést jelent), ezzel együtt azonban **a szakellátásba vett gyerekek száma is folyamatosan nő**, ami már nem annyira örömteli (hiszen ez a gyerekek családtól való elszakítását jelenti).
- Fontos lenne az 1998-ban és az azután – tehát a gyermekvédelmi törvény életbe lépését követően - születettek körében megvizsgálni, hogy pontosan milyen esetekben emelték ki a gyermekeket a családjukból. A védőnőknél és a gyermekorvosoknál összegyűjtött információk alapján utána lehetne nézni annak, hogy az egyes gyerekeknél, hogyan és mennyi idő alatt jutottak el a probléma észlelésétől a szakellátás igénybe vételéig. **A folyamat elemzése és kiértékelése nagyon hasznos tapasztalatokat hozhatna.**

Sziklai István hozzászólása

- A Kerekasztalnak nem szabad megfeledkeznie abbéli felelősségéről, hogy **munkájával az ország közép- és közép-hosszú távú fejlesztési irányait segít meghatározni, illetve az ehhez szükséges forrásokat szétosztani.**
- A Kerekasztalnak érdemes lehet szemügyre venni a gyermekszegénység elleni küzdelem most formálódó dokumentumát: a „**Legyen jobb a gyerekeknek**” elnevezésű tervezetet, mely jelenleg az Országgyűlés előtt van.
- A korai fejlesztés kapcsán a következő pontok látszanak a legproblémásabbnak: **a területi különbségek** komoly akadályai lehetnek bármilyen program megvalósításának; **az ágazati együttműködések** megvalósításához a gyakorlatban igen rugalmatlanul állnak a felek; **a fejlesztések fenntarthatósága** kérdéses változatlan szabályozási környezetben.
- Fontos megemlíteni, hogy a tervezett programok és a reformok jó részét EU-s forrásokból finanszírozzák. **Az EU-ban azonban a korai fejlesztés kérdése másként súlyozódik, mint Magyarországon.** A hangsúly eltolódását érdemes figyelembe venni a javaslatok megfogalmazásakor.
- Érdemes lehet – a legfőbb elvek hangsúlyozásán túl – **a gyakorlati megvalósítás kérdéseire** is gondolni egy reformjavaslat megfogalmazásakor.

Vita

- Az elnök a vita strukturálását segítő négy súlypontra hívja fel a figyelmet: **a nemzetközi dimenziók kérdésére; a hazai tudományos háttér problémáira; a gyakorlati megvalósítás kérdéseire és a fenntarthatóságra.**
- *Horn György* hangsúlyozta, hogy a gyereknevelés mindenek előtt **a szülő joga és felelőssége.** Kérte azt, hogy ebben a Kerekasztal foglaljon állást. *Csépe Valéria* nem ért egyet Horn György javaslatával; az állam ebben ugyanis segítséget nyújthat és kötelessége is, hogy segítséget nyújtson a szülőknek. Itt csak erről van szó, nem többről. Érdemes továbbá megkülönböztetni **a fejlődés és a fejlesztés** fogalmát. Az államnak kötelessége a megfelelő fejlődés körülményeit biztosítani az ellátó rendszerében, ezt pedig

korszerű ismereteken alapuló fejlesztésnek kell támogatnia, segítenie. A két folyamatot tehát nem szabad összemérni, de szétválasztani sem. A fejlődés és a fejlesztés tekintetében nem lehet cél az **iskolaérettség**. Ez a kategória nehezen értelmezhető, mert több dimenzióra is vonatkozik, és ez minden gyereknél különbözőképpen alakulhat ki hat éves korra. Van azonban egy minimum szint, amelyet minden gyerekek el kellene érnie eddig a korig. *Horn György* szerint a szülő kompetenciáját a gyermeknevelésben több hozzászóló is megkérdőjelezte. Ha kimondjuk a szülők jogára vonatkozó passzust, akkor az egészen más viszonyt és szemléletet eredményez az állam, a gyerek és a család viszonyában. Ebben nagyon fontos konszenzusra jutni, mert alapvető fontosságú kérdés minden további megfogalmazás tekintetében. *Varga Júlia* felhívja a figyelmet, hogy ha kimondjuk, hogy a szülők kompetenciája a nevelés és azt úgy értelezzük, ahogyan azt *Horn György* teszi, akkor az nagyon messzire vezet és valóban a fundamentumokban nincs egyetértés a kerekasztal tagok között. De még az állammal sem, az államhatalom hatáskörét és az állampolgári szuverenitást tekintve. Szerinte ilyen messzire nem mehet ez a Kerekasztal.

- *Csépe Valéria* az **intézményrendszerrel** kapcsolatban arra hívta fel a figyelmet, hogy a korai fejlesztés folyamata ne szakadjon szét az ellátó rendszer különböző szintjei és állomásai között, hanem valóban folyamatot alkosson, és lehetővé tegye a gyerek fejlődésének nyomon követését. *Horn György* kifejtette, hogy elsősorban az **alapellátás hozzáféréseinek és színvonalának különbségeit** kell orvosolni a társadalomnak. A rendszer egészének reformja helyett a veszélyeztetett pontokra kell koncentrálni, mert szabályozástechnikailag, tartalmilag és személyi feltételeiben alapvetően jól működik a rendszer. Szerinte az alapproblémát a gyerek fejlődése tekintetében is a **mély szegénység és az egyes családok leszakadása** jelenti, valamint az ezzel együtt járó területi szegregáció. Ezt a felvetést *Kertesi Gábor* határozottan vitatta. Szerinte alapvetően nem működik jól a rendszer, és ezért nem elegendő csupán a veszélyeztetett pontokra koncentrálni. A tézispapírban elfogadott problémalistára hivatkozott, melyben a kohorszok legalsó 20 százalékának leszakadása mellett a tanulók átlagos kognitív teljesítményének alacsony szintjét is problémának fogadták el. Az egészségügyi ellátást szabályozó törvények, rendeletek, illetve a közoktatási törvény valamint az önkormányzati törvény közötti ellentmondásra is felhívta a figyelmet. Az **önkormányzati törvény** reformját javasolja. *Varga Júlia* kiemelte annak jelentőségét, hogy a pedagógusok mennyire tudnak, akarnak alkalmazkodni az új körülményekhez. A pedagógus szakma rugalmatlanságának okai nagyrészt az oktatásfinanszírozás elégtelenségeiben keresendők, melyet leginkább az önkormányzati törvény határoz meg. A szabályozás átalakítása tehát ilyen szempontból is kulcsfontosságú lenne. *Herczog Mária* szerint nem csak a legalsó 20% problémájával kell foglalkozni, mert a **gyermek mentális állapota** – még ha el is jutnak a középiskoláig, a főiskoláig vagy az egyetemig – **nagyon rossz**. Ezek a problémák azonban részben rejtve maradnak, vagy más módon jelentkeznek. A mentális állapot egyrészt ugyanúgy kihat az iskolai eredményességre, mint a kognitív képességek, másrészt viszont rengeteg deviáns viselkedést eredményezhet az ifjúság körében. Ezek tüneti kezelése ugyancsak rengeteg erőforrást emészt fel anélkül, hogy a problémák valódi okait próbálnánk meg orvosolni.
- *Havas Gábor* saját kutatási eredményeire hivatkozva az óvodai hálózat működésének elégtelenségeire hívta fel a figyelmet. Arra, hogy a szociálisan deprimált gyereke körében milyen alacsony az óvodába járás aránya, illetve arra, hogy férőhelyhiány esetén milyen káros gyakorlat alakult ki a gyerekek **szелеktálására**. Emellett azonban az is nagyon fontos, hogy ha be is kerül az óvodába a halmozottan hátrányos helyzetű gyermek, akkor ott általában gondok adódnak a szülőkkel való kommunikációban. Az intézményekben él egy nagyon rossz beidegződés, előítélet az ilyen gyerekekkel és a családjaikkal kapcsolatban, ami gátját jelenti a szakszerű segítségnek. Súlyosítja a problémát az óvodai ellátó rendszerben tapasztalható szegregáció is. *Kertesi Gábor* is a **területi egyenlőtlenségek és az ellátási kötelezettségek elmulasztásának** problémáját hangsúlyozta az óvodák és a védőnői hálózat esetében egyaránt.
- *Kárpáti Andrea* a **pályázati rendszerek ésszerűtlen** és pazarló gyakorlatát tartja az egyik legsúlyosabb problémának. *Kertesi Gábor* téves megközelítésnek tartja a **szülők foglalkoztatottságához kötött** politikát. Egyrészt a támogatási politika változása hatással lehet a szülők munkavállalási döntésére, másrészt valószínűleg a nem foglalkoztatott szülők gyermekeinek van a legnagyobb szüksége az állami segítségre. Ez a megközelítés egy hibás társadalomtudományi modellre épít, ami a foglalkoztatottság szinten tartásának elsődlegességéhez rendel minden egyéb feladatot. Az egészségügyi szűrőrendszerek fejlesztését és hatékonyabbá tételét is hangsúlyozza, illetve a legfontosabbnak azt tartja, hogy a különböző szinteken és szereplők által összegyűjtött információkat sikerüljön egy helyen koncentrálni és egységben kezelni. *Köllő János* az **állami támogatási rendszer diszfunkcionalitására** hívta fel a figyelmet a GYES és a GYED kapcsán, melyek egyrészt a szabályozás következetlenségei miatt rendezetlen viszonyokat teremtenek és rossz ösztönzőket működtetnek, másrészt nem közvetítenek egyértelmű állami prioritásokat. A gyermekjóléti szolgáltatások megszervezésénél elsősorban azt

kellene szem előtt tartani, hogy azok milyen hatással vannak a gyermekek fejlődésére. Erre vonatkozóan azonban sajnos egyáltalán nincsenek adatok. Ebben a témában is javasolt kutatásokat végezni.

- **A gyakorlati megvalósítással** kapcsolatban *Szilvási Léna* kiemelte, hogy tiszteletben kell tartani minden család és minden szülő **emberi méltóságát**. Hangsúlyozta, hogy a kora gyermekkori fejlődési elégtelenségek nagy része a későbbiekben **érzelmi depriváció** formájában mutatkozik meg, ami legalább olyan súlyos problémát jelent a gyerekek előrejutásában, mint a kognitív képességek gyengesége. *Szomor Éva* aláhúzta, hogy a fenntarthatóság csak olyan formában képzelhető el, ha jelentősen átalakulnak a meglévő szolgáltatások, a meglévő munkakörök és a meglévő feladatok. Ilyen attitűddel kell a problémák kezeléséhez nyúlni. *Csépe Valéria* szerint fontos az, hogy ha bármilyen javaslatot megfogalmaz meg a Kerekasztal, csatolni kell **az ellenőrzést leíró metodikát** is, hogy a végrehajtás számon kérhető, az eredmények pedig nyomon követhetők legyenek.
- *Ádám György* – a **tudományos háttér** kapcsán - kiemelte a különböző tudományterületek kooperációjának fontosságát. Felhívta a figyelmet néhány fiziológiai tényre, melyek alátámasztják a korai fejlesztés jelentőségét, valamint rámutatnak az ebben rejlő lehetőségekre. Letette voksát a személyiséget egységben fejlesztő, komplex nevelési programok mellett. *Kárpáti Andrea* szerint a pedagógiai kutatások eredményeit sehol sem használják fel, nem építik be például a pedagógus továbbképzések anyagába. Kiemelte még a pedagógusképzés korszerűsítésének fontosságát és azt, hogy átjárás kell a kutatás, a tudomány és a képzés között. *Kertesi Gábor* felhívta a figyelmet a korszerű kutatási eredmények átvételének és alkalmazásának fontosságára.
- *Csépe Valéria* szerint a **mérések** alatt eddig nagyon eltérő dolgokat értettek a tagok. Ezeket érdemes különválasztani és külön tárgyalni. *Kertesi Gábor* javasolta egy „bébipanel-felmérés” beindítását, mely szisztematikus adatgyűjtést tenne lehetővé nagy mintából és követéses módszerrel. Ez alapvető fontosságú lenne a bármilyen reform vagy program hatáselemzése szempontjából.
- *Csépe Valéria* kiemelte, hogy a korai gyermekfejlesztésnek a gyermekvédelmen kívül egyéb nagyon fontos vonatkozásai is lehetnek, melyekről nem szabad megfeledkezni. Például **a sajátos nevelési igényű gyerekek** magas aránya miatt fontos beszélni a korai szűrések lehetőségeiről és a kezelési módszerekről.
- Az elnök négy témában javasolja mindenképpen a továbbgondolkodást: a **tudásfelhalmozás kérdése; a kapacitásbővítés kérdése; az önkormányzati törvény módosítására vonatkozó javaslatok megfogalmazása; a fenntarthatóság kérdése**. Bár sok kérdésben vita van a felek között, abban konszenzus mutatkozik, hogy **a gyermekek korai fejlesztésének kérdése egyértelmű prioritása az Oktatási Kerekasztalnak**.

Napirenden kívüli, adminisztratív kérdések

- Tagokat kell jelölni az online szakértői kerekasztalba.
- Az OKA menetrendje a továbbiakban:
  - Április 17. – Csapó Benő: az oktatási rendszer fejlődésének tudományos megalapozása
  - Május 2. (szerda) – Havas Gábor: esélyegyenlőség és deszegregáció
  - Május 15. – Kertesi Gábor: mérés, értékelés, elszámoltathatóság
  - Május 29. – Csépe Valéria: sajátos nevelési igényű tanulók.

1. melléklet

Jelenléti ív

Tagok	április 3.
Fazekas Károly	-
Ádám György	+
Árok Antal	+
Bajzák Erzsébet M. Eszter	+
Bihall Tamás	+
Csapó Benő	+
Csépe Valéria	+
Gósy Mária	-
Hankiss Elemér	-
Havas Gábor	+
Herczog Mária	+
Horn György	+
Kárpáti Andrea	+
Kertesi Gábor	+
Köllő János	+
Lannert Judit	-
Liskó Ilona	+
Nagyné Román Margit	-
Nahalka István	-
Révész Magdolna	+
Tölli Balázs	+
Varga Júlia	+
Vasa László	-